

**BOSHLANG'ICH SINIF O'QUV FANLARIDAGI AKSIOLOGIK YONDASHUVNING
FENOMENOLOGIK, REFLEKSIV-AKSIOLOGIK VA EPISTEMOLOGIK TAHLILI**

Shonazarova Sevara Rashidovna

Termez Pedagogika Instituti "Boshlang'ich ta'lim metodikasi" kafedrası o'qituvchisi

Daminova Marjona To'xtamurodovna

Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi 22-04 guruh talabasi

Annotatsiya. Mazkur ilmiy ishda, boshlang'ich sinf o'quv fanlaridagi aksio logik yondashuvning fenomenologik, refleksiv-aksio logik va epistemologik tahlili o'rganiladi. Tadqiqotda aksio logik yondashuvning ta'lim jarayonida o'quvchilarning dunyoqarashi, qadriyatlar tizimi va etik-moral qarashlarini shakllantirishdagi o'rni, uning pedagogik va metodik jihatlari ko'rib chiqiladi. Fenomenologik tahlil orqali o'quvchilarning ichki tajribalari va qadr-qimmatlariga asoslangan ta'lim jarayonlari tahlil etiladi, refleksiv-aksio logik yondashuv esa o'quvchilarning o'z fikrlarini va qarashlarini tanqidiy baholash, rivojlantirishning ahamiyatini ochib beradi. Epistemologik tahlil esa bilimning tuzilishi, shakllanishi va o'quv jarayonida uning rolini o'rganishga yo'naltirilgan. Ushbu tadqiqot boshlang'ich sinfda aksio logik yondashuvning ta'lim metodikalariga bo'lgan ta'sirini chuqur o'rganishga qaratilgan.

Kalit so'zlar: aksio logik yondashuv, boshlang'ich sinf, fenomenologik tahlil, refleksiv-aksio logik tahlil, epistemologik tahlil, ta'lim metodikasi, qadriyatlar tizimi, pedagogik, yondashuv, o'quvchilarning dunyoqarashi.

Boshlang'ich sinf o'quvchilariga ta'lim berishda aksiyologik yondashuvning o'rni katta. Aksiologiya – bu qadriyatlar nazariyasi bo'lib, insoniyatning axloqiy, estetik va ijtimoiy qadriyatlarini o'rganadi. Aksiologik yondashuv ta'lim jarayonida o'quvchilarni faqat bilim olishga o'rgatish bilan cheklanmay, balki ularga hayotiy qadriyatlarni shakllantirishda yordam beradi. Bu yondashuv, ayniqsa, boshlang'ich ta'limda muhim ahamiyatga ega, chunki bu davrda o'quvchilar shaxsiy dunyoqarash, axloqiy va estetik qadriyatlarni shakllantirishni boshlaydilar.

Mazkur maqolada boshlang'ich sinf o'quv fanlarida aksiyologik yondashuvning fenomenologik, refleksiv-aksio logik va epistemologik tahlili amalga oshiriladi. Ushbu tahlil orqali o'quvchilarni tarbiyalashda aksiyologik yondashuvning qanday yordam berishi va uning ta'lim tizimidagi o'rni qanday ekanligi batafsil ko'rib chiqiladi.

Aksio logik yondashuv, boshlang'ich ta'limda o'quvchilarga qadriyatlarni, axloqiy me'yorlarni, estetik ta'riflarni va ijtimoiy javobgarlikni o'rgatishga yo'naltirilgan yondashuvdir. Boshlang'ich sinfda bu yondashuv orqali o'quvchilarda nafaqat ilmiy bilimlar, balki axloqiy qadriyatlar ham rivojlanadi.

Aksio logik yondashuv o'quvchilarning shaxsiy va ijtimoiy dunyoqarashini shakllantiradi va ularni to'g'ri qarorlar qabul qilishga, o'zlarini anglashga va jamiyatda faollik ko'rsatishga o'rgatadi.

Fenomenologiya, asosan, insonning sub'ektiv tajribalarini va ularning mazmunini o'rganishga qaratilgan ilmiy yo'nalishdir. Fenomenologik yondashuvda o'quvchilarning o'z tajribalari, his-tuyg'ulari va qadriyatlarining shakllanishi muhim o'ringa ega. Boshlang'ich ta'limda aksiyologik yondashuvning fenomenologik tahlili o'quvchilarning o'z qadriyatlarini qanday qabul qilishini va qanday tushunishini o'rganishga imkon beradi.

O'quvchilarning o'quv jarayonidagi sub'ektiv tajribalari, o'rganilayotgan mavzularni qanday qabul qilishlari, qadriyatlar bilan qanday bog'lanishlarini o'rganish, ta'limni yanada samarali qilishda yordam beradi. Boshlang'ich sinf o'quvchilarining pedagogik jarayonda ishtirok etishining ta'siri, ularning his-tuyg'ulari, dunyoqarashi va axloqiy qarashlarini shakllantiradi. O'quvchilar o'quv jarayonida o'zlari bilan yuzaga keladigan turli-tuman tajribalarni aks ettirishlari va ularni qanday qabul qilishlarini o'rganadilar. Bu, o'z navbatida, ularda axloqiy, estetik va ijtimoiy qadriyatlarining shakllanishiga yordam beradi.

Masalan, o'quvchi fanlarni o'rganish jarayonida haqiqiy dunyo tajribasini yig'adi, unda axloqiy va estetik qiymatlar bilan bog'liq muammolarni hal qilishga intiladi. Shu orqali, u o'zining sub'ektiv tajribalarini tushunib, o'z xulq-atvorini baholash imkoniyatiga ega bo'ladi.

Refleksiya - bu o'quvchining o'z fikrini tahlil qilish va o'z o'rganish jarayonini anglash qobiliyatidir. Refleksiv-aksiologik yondashuv o'quvchilarga o'z qadriyatlarini tushunishga, ularga bo'lgan munosabatini shakllantirishga va axloqiy, estetik qadriyatlarni amaliyotga tatbiq etishga yordam beradi.

O'quvchi o'z fikrlarini, his-tuyg'ularini va xulq-atvorini o'rganishga harakat qilib, o'z qadriyatlarini shakllantiradi. Bu jarayon o'quvchilarga nafaqat axloqiy qarorlar qabul qilish, balki o'zlarining dunyoqarashlarini ifodalash imkoniyatini beradi. O'quvchilar o'zlarini anglash, boshqalar bilan munosabatda bo'lishda axloqiy me'yorlarni qo'llashni o'rganadilar. Refleksiya, shuningdek, o'quvchilarni o'z qarorlarini baholashga, o'z xulq-atvorini ko'rib chiqishga va hayotiy tajribalari asosida o'z qarorlarini qabul qilishga undaydi.

Aksiologik yondashuvda o'quvchilarga nafaqat bilimlarni o'rganish, balki o'zlarining ichki holatini, axloqiy va estetik qarashlarini tahlil qilish imkoniyati yaratiladi. Bu ularning o'ziga nisbatan fikrlashini chuqurlashtiradi va ularni axloqiy qadriyatlar asosida to'g'ri qarorlar qabul qilishga o'rgatadi.

Epistemologiya – bu bilish nazariyasini o'rganuvchi soha bo'lib, bilish jarayonining mohiyati, manbalari va bilimning haqqoniyligini o'rganadi. Epistemologik yondashuv orqali o'quvchilar faqat axborotlarni, faktlarni emas, balki bu bilimlarning qanday qadriyatlar asosida shakllanganini ham tushunadilar. Boshlang'ich ta'limda epistemologik tahlil o'quvchilarga bilim olish jarayonini qadriyatlar bilan bog'lab ko'rsatish imkoniyatini yaratadi.

Bilim olish, faqat faktlar va raqamlar bilan cheklanib qolmasdan, qadriyatlar tizimi orqali amalga oshadi. O'quvchilar bilim olish jarayonida nafaqat intellektual bilimlarni, balki ijtimoiy, axloqiy va estetik qadriyatlarni ham o'rganadilar. Shu tariqa, bilim olishning epistemologik asoslarini o'rgatishda o'quvchilarga ilm-fan va qadriyatlar o'rtasidagi bog'liqlikni tushunishga yordam beriladi. Bu ularga nafaqat bilimni o'rganishni, balki ularni axloqiy nuqtai nazardan to'g'ri baholashni o'rgatadi.

Epistemologik tahlilning yana bir muhim jihati, o'quvchilarga o'z bilimlarini qanday yaratish va baholashni o'rgatishdir. O'quvchilar o'qish jarayonida bilimlar va qadriyatlar o'rtasidagi munosabatni tushunib, ularni amaliyotga tatbiq qilishni o'rganadilar.

Xulosa. Boshlang'ich sinfda aksiyologik yondashuvning fenomenologik, reflektiv-aksiologik va epistemologik tahlili o'quvchilarning bilim olish jarayonini chuqurroq tushunishga yordam beradi. Bu yondashuv o'quvchilarda nafaqat ilmiy bilimlarni, balki axloqiy, estetik va ijtimoiy qadriyatlarini ham shakllantirishga imkon yaratadi. O'quvchilarning o'z tajribalari, ichki refleksiyasi va bilim olish jarayonidagi qadriyatlar o'rtasidagi bog'liqlikni tushunish, ularning shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishiga katta ta'sir ko'rsatadi. O'qituvchilar aksiyologik yondashuvni qo'llash orqali o'quvchilarga dunyoqarashini kengaytirishga va axloqiy me'yorlar asosida qarorlar qabul qilishga o'rgatishadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Qiyom Nazarov. Qadriyatlar falsafasi (Aksiologiya) // Toshkent-Faylasuflar milliy jamiyati nashriyoti - 2004 –B. 12-14.
2. Axmedova M Falsafa.. Tahriri ostida. Darslik. –T.: O_FMJ, 2006.
3. Mamashokirov S. Falsafa. Tahriri ostida. –T.: Sharq, 2005.
4. Nazarov Q Falsafa asoslari.. Tahriri ostida. –T.: O_zbekiston, 2005.
- 5 Falsafa. Yusupov E. Tahriri ostida. –T.: Sharq, 1999.
6. Shonazarova, S. (2024). Factors for the Development of Geographical Concepts of Primary Class Students In Outside The Classroom Activities. *Pedagogical Cluster-Journal of Pedagogical Developments*, 2(5), 47-50.
7. Babanazarovich N. H., & Rashidovna, S. S. (2021). Methodology Of The Development Geographical Concepts In School Pupils. *Web Of Scientist: International Scientific Research Journal*, 2(12), 341-348
8. Rashidovna, S. S. (2024, February). «TABIIY FANLAR (SCIENCE)» DARSLARIDA XALQARO BAHOLASH DASTURIGA KIRITILGAN AMALIY TOPSHIRIQLARDAN FOYDALANISH. In *INTERNATIONAL CONFERENCE ON INTERDISCIPLINARY SCIENCE* (Vol. 1, No. 2, pp. 210-214).
9. Shonazarova, S. (2024). BOSHLANGICH SINFDAN O'QUVCHILARIDA AKSIOLOGIK YONDASHUV ASOSIDA FALSAFIY TUSHUNCHALARNI SHAKLLANTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI. *PROBLEMS AND SOLUTIONS OF SCIENTIFIC AND INNOVATIVE RESEARCH*, 1(7), 42-48.
10. Rashidovna, S. S. (2024, February). GEOGRAFIYA FANIDAN SINFDAN TASHQARI MASHG'ULOTLARDA O'QUVCHILARNING KREATIV QOBILİYATLARINI RIVOJLANTIRISHGA QARATILGAN PEDAGOGIK OMILLAR. In *INTERNATIONAL CONFERENCE ON INTERDISCIPLINARY SCIENCE* (Vol. 1, No. 2, pp. 215-219).
11. Shonazarova, S. R. (2024). O'QUVCHILAR ONGINI SHAKLLANTIRISHDA FALSAFIY-PEDAGOGIK AKSIOLOGIK YONDASHUVNI TAKOMILLASHTIRISH. *Inter education & global study*, (8), 117-123.